

הלכות לולב סימן תרנא

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נו]

טוב שצמח קץ בס"ק נקוד (הקמס קל"ט קמ"ד).⁹⁰

90 כדי לחוש לדעת רבנו תם (הביאו השע"י לעיל (ס"ק סו)), שאם לקחם זה אחר זה לא יצא ידי חובה.

[שעה"צ ס"ק עז]

ואף הישאורים קמא דקם מודה בעניניו.⁹¹

91 וכוונתו, ששם כתב השו"ע שהעולה לקרוא בתורה והראו לו מקום שצריך לקרוא, ובירך על התורה, ואחר כך התברר שצריך לקרוא במקום אחר, וגלל הספר תורה למקום שצריך לקרוא בו, יש אומרים שאינו צריך לחזור ולברך ויש אומרים שצריך. ובטעם היש אומרים שאין צריך לברך, ביאר במשני"ב שם (ס"ק ח) כיון שמתמא רעתו על כל פרשיות התורה המונחות לפניו, ומשמע שאם לא היה מונח כלל לפניו היה צריך לחזור ולברך, ולכן כתב שכאן אפילו אם היה לו בביתו ערבה אחרת, גם ליש אומרים שם צריך לברך.

[משנ"ב ס"ק נח]

לא יוסיף מין אחר וכו'.⁹²

92 אבל באופן שאינו מוסיף מין אחר אלא נוטל את הלולב כמה פעמים, כתב לעיל (ס"ק קכח ס"ק קד), שלא שייך ל'בל תוסיף בעשיית מצוה שתי פעמים, וראה עוד מה שכתבנו בזה לעיל (ס"ק כז).

ואפילו נשים שפטורות מלולב, כתב הכף החיים (ס"ק קכו) שגמ"מ אם רוצות להחמיר וליתול לולב, אסור להם להוסיף מין אחר בלולב, משום איסור 'בל תוסיף'.

[ביה"ל ד"ה משום]

עד שיכונן לשם מצוה לילב וכו', אלא לני צלקא.⁹³

93 שכך כתב הטור 'אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצוה לולב איכא 'בל תוסיף', והיינו שגם במין החמישי צריך לכוון לשם מצוה, ואם נטל את הלולב שלא לשם מצוה ואחר כך הוסיף עליו מין חמישי, דעת החזו"א (אורח סי' כט ס"ק יא) שאם מצוות צריכות כוונה, פרוש הרבדים שיש שני חלקים בקיום מצוה, מעשה וכוונה, ואם עשה מעשה בלא כוונה חסר בעיקר קיום המצוה, וממילא אם ילבש תפילין עם חמש פרשיות ולא כיוון לשם מצוה תפילין לא יעבור על איסור 'בל תוסיף', ולפי זה כיון שבמצוות דאורייתא קיימא לן שמצוות צריכות כוונה, אם הוסיף מין על הלולב ונטלם ולא כיוון לשם מצוה לולב לא יעברו על 'בל תוסיף'. ובדעת המשני"ב לענין מצוות צריכות כוונה ראה לעיל (ס"ק ס"ק ו) ובביה"ל שם (ד"ה וכן).

עוד ביאר החזו"א (שם) שאם מצוות אינן צריכות כוונה, פרוש הרבדים שיש רק חלק אחד בקיום מצוה, והיינו מעשה לחד, וכשעושה מעשה אף בלי כוונה לקיים מצוה נחשב לו שקיים את המצוה, וממילא אם יוסיף מין על הלולב ונטלם בלא כוונה למצוה עובר על איסור 'בל תוסיף'. והוסיף לחדש החזו"א שלרעה זו אם נטל את הלולב וכיוון שלא לצאת ידי חובה אין הכרח שלא עובר על איסור 'בל תוסיף', כיון שעשה את מעשה המצוה כמתכונתה, ואף שלא יצא ידי חובת נטילת לולב שהרי כיוון בלקיחתו לא לצאת ידי חובה, אף על פי כן עובר על איסור 'בל תוסיף'. וצ"ע.

94 ולעיל (ס"ק ט) כתב, שאפילו אם אוגד את הלולב שלא במינו אין בזה משום 'בל תוסיף', שכיון שאין חובה לאגודו האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי, וגם אין חוששים לזה משום

חציצה, אף שהקשר מפסיק בין ידו ללולב, שכל שהוא עשוי לנאותו אינו חוצץ, ואפילו אם הקשר נעשה ברבר שאינו מינו.

[ביה"ל שם]

קדי שיקנה נראה לך, אין פו משום על תוסיף.⁹⁶

95 ובאופן שהתיומת שבראש הלולב נחלקה משוה והרביקו בדבק, ראה מה שכתבנו במשני"ב לעיל (ס"ק תרמ"ה ס"ק יט), האם יש בדבק איסור 'בל תוסיף'.

[משנ"ב ס"ק נט]

משמע אחר ולא שני⁹⁶ וכו', גם על כל תוסיף⁹⁷ וכו', גם כן יכול להוסיף כמה שיקצה.⁹⁸

96 ולגבי אתרוג התיום דהיינו שגדלים שנים דבוקים זה בזה, כתב השו"ע לעיל (ס"ק תרמ"ח ס"ב) שהוא כשר, ואף שאין נוטלים שני אתרוגים (כמבואר כאן), ביאר במשני"ב שם (ס"ק סג) שכיון שנבראו שנים יחד ודבוקים ומעורים זה בזה ואין אדם יכול להפרידם, הרי זה נחשב כפרי אחד ואין בו משום תוספת, אך הביא שבבית יוסף כתב שהסמ"ג פסלו, ולכן יש להחמיר במקום שאפשר.

97 ואף שארבעת המינים שבלולב מעבבים זה את זה, מ"מ כדי לעבור על איסור 'בל תוסיף' אין צורך שיטול את כל ארבעת המינים כפולים, וכן כתב בביה"ל לעיל (ס"ק לד ס"ב ד"ה ויכוין), שכשנוטל עוד לולב אחד או אתרוג אחד, כיון שהם מהמינים הכשרים לצאת בזה ידי המצוה הריהו עובר על 'בל תוסיף'. (מה שאין כן במין אחר דאמרין האי לחודיה קאי כמבואר לעיל (ס"ק ט)). ובביאור הרבדים כתב בשורת אגרות משה (אורח סי' יג), שכשנוטל מין אחר שאינו כשר למצוה, אינו נחשב להוספה במצוה שבתורה, אלא למוסיף מצוה חדשה על התרי"ג שאין בזה איסור בל תוסיף, אבל אם מוסיף עוד לולב כשר שהיה יכול לצאת גם בו ידי חובת מצוה לולב, זה דאי הוספה במצוה שבתורה שאומר שהמצוה ב'לולבים, ועובר ב'בל תוסיף'. ביאור נוסף כתב העמק ברכה (הלכות לולב אות ו'), שכיון שאם נטלם אחד אחד יצא נמצא שכל מין לענין קיום המצוה נחשב לדבר שלם בפני עצמו, ולכן כשמוסיף מכל מין ומין נחשב להוספה בקיום המצוה, וממילא עוברים בזה על 'בל תוסיף'.

98 ומנהג המדקדקים, כתב השו"ע, שאינם מוסיפים על שתי ערבות ושלושה הדסים עבות, וכן כתב הלבוש (סט"ו) (הביאו בביה"ל ד"ה והמדקדקים), והוסיף, שיש גם סוד במספרם זה על פי הקבלה, שהם כנגד שבע ספירות הבנין, והכן, ולכן טוב שלא להוסיף עליהם, וכן הביא הכף החיים (ס"ק קלד) בשם הלבוש הדרב"י, וכן הורה הגר"ש וואזנר (תורת ארבע מינים סי' טו הע' ל), שהמנהג הוא שלא להוסיף על שתי הערבות.

[ביה"ל ד"ה והמדקדקים]

ששקלה נה דעתו לאסר נה⁹⁹ וכו', ואין למדקדק לדקדק נה¹⁰⁰.

99 אף להלן לגבי הערבה של התשענא רבה, שכתב השו"ע (ס"ק תרס"ד ס"ז) שיש מי שאומר שאם נטלה עם הלולב עובר משום 'בל תוסיף', הביא בשעה"צ (שם ס"ק יח) שהבי"ח ביאר שדעה זו סוברת בדעת הרמב"ם, והוסיף, שאף שהרמב"ם בעצמו חזר בו, מ"מ דעה זו סוברת בדעת הגאונים הסבורים שהדין כנו שכתב הרמב"ם בתחילה.

100 וכן הביא בארחות רבנו (ח"ב עמוד רנו אות יא), שכאשר חשש הגר"י קניבסקי שהעלים של הערבה עלולים לפול, אגד ג' בדי ערבות עם הלולב.

הלכות לולב סימן תרנא

הסדר לו אָחד מהמינים, (גו) לא יקח מין אחר במקומו: **יד** (נח) "לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים, *משום (נד) כל תוסיף: טו (נט) "לא יטל יותר מלולב אחד ואחריו אחד, אָכל בערבה והרס מוסיף בה כל מה שירצה. וְגַם מִי שְׁפוּסַל (ס) לְהַנִּיחַ הַרֵס (כה) שׁוֹטֵה בְּלוּלָב נוֹסֵף עַל הַשְּׁלֵשָׁה בְּדִין עֵבֶת, יִרְשָׁה מִתִּירָיו. *לְהַמְדִּיקָקִים אֵינָם מוֹסִיפִים עַל שְׁתֵּי עֲרֻבוֹת וְשִׁלְשָׁה הַרְסִים עֵבֶת:

באר היטב
הערבה וכו' על גטילת ערבה ושהתירו משום ערבה, והיא שא"צ לשל אלא הערבה בלבד מימ מצוה מן המבחר לשל הדי מינים בכתראחת, עכ"ל. והמ"א הקשה עליו והעלה דא"צ לברך א"כ סח בינתים, ע"ש. ותירא אחר ממשב קשית

משנה ברורה

על הדיס 'על גטילת עץ עבת', ועל ערבה 'על גטילת ערבה', וכן על אחריו. (ע) ומגל מקום טוב שאחריו גם כן יחזור (על) ויקחם כלם בחדש⁹⁰. (עג) אם ברוך על הלולב, ואחר הפרכה ראה שלא היה בו הדיס או ערבה או שהיה פסולים (עג) או מהקשים, אם היה לו הדיס או הערבה בביתו באופן שאין צריך להספיק ביניהם כדי לקח אותם. יקח ארבעתן ביחד (עד) ויברך על אותו מין שהיה נקשר, והניח על ערבה וברך 'על גטילת ערבה', על הדיס 'על גטילת עץ עבת', ואם היה זה ביום ראשון צריך לברך עוד פעם שני 'שהתירו' בשביל המחסר, אָכל על הלולב יצא מין שהיה אָצלו בביתו ארבעתם; (עט) אָכל אם לא היה לו בביתו ערבה אחרת או הדיס אחר בשעה שברך ואחריו הביאו לו, צריך לברך על ארבעתם יחד פעם שני 'על גטילת לולב', כיון שלא היה מצויין אָז אָצלו בביתו לא יצא גם על הלולב, כמו שפסק המחבר. וצריך לברך עליו פעם שנייה, ואם היה זה ביום ראשון צריך לברך גם 'שהתירו' פעם שנית: **יג** (גו) לא יקח מין אחר. דאמי (עו) למטעני לקח גם כן בשאר שנים, מה שאין פן לשחט מין אחד לא יבואו לטעות להסתפק בשנה הבאה בשלשה מינים, דהכל יודעים שצריך ארבעה מינים: **יד** (נח) לא יוסיף מין אחר וכד⁹². עין בבית יוסף דעתו, דאפילו אם אינו מכוון בהדיא לשם מצות לולב גם כן אסור. ועין בבאר הלכה: **טו** (נט) לא יטל יותר מלולב אחד ואחריו אחד. דכתב 'וילקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ גור', משמע (עו) אחד ולא שנים⁹⁶, והוא הדין ללולב, דכתיב "כפת תטרים" חסר וי"ו, והנינו אחר. (עג) ויש אומרים דעובר בזה גם על כל תוסיף⁹⁷. אָכל בערבה לא נהן בה תורה הקפדה, והיא דקומא לן דבעינן שתי ערבות, משום דכתיב "ערבי נחל", (עט) הנינו דבכתי סגי, דמעוט "ערבי" שמים, אָכל ספי גם כן שפיר דמי, והוא הדין בהדיס, דכתיב "ענף עץ עבת", גם כן יכול להוסיף פטה שירצה⁹⁸: (ס) להניח הדיס שוטה. טעמם, (פ) שהוא מין אחר ואסור, כנ"ל בסעיף יד, והישמתיירן סבירא להו דלאו מין אחר הוא, דהא נדלי בערובה אחת ובענף אחת, אָלא שהתורה פסקלהו. ועין לעיל בסימן תרמו אינהו נקרא הדיס שוטה. ומן הנכון לחשב להקפדה שאינו אידון לשם מצוה אָלא לנוי בעלמא ונאף דרעה ראשונה סבירא לה (פא) דאף לנוי אסור להקפדה לאגדון, הנהפ פוסקים אין סוברין בן:

לשם מצוה אָלא לנוי בעלמא ונאף דרעה ראשונה סבירא לה (פא) דאף לנוי אסור להקפדה לאגדון, הנהפ פוסקים אין סוברין בן:

שער הציצית

(ע) אלהי רפה: (פא) ולפי זה יצטרך לברך 'על גטילת הדיס וברכה ואחריו' בברכה אחת, ויעל גטילת לולב' לא יוכל לברך מין שברך ברוך פעם אחת, ולפלא שלא העירו אחרים בזה. אכן לפי מה שהעתיק בבאר הלכה דעת הגהות מימוני דכיון שברך הספיק צריך מדינת לתור ולקח הלולב, אמרין יברך ברכה אחת 'על גטילת לולב', וצריך עיון לטעמה: (עג) דרך הסיים: (עג) אלהי רפה וקרישה: (עד) אחרותיים בשם ה"מ. ונאף דהגון אבדקתם הקשה על זה ומסיק שלא לברך, כבר נרצו פשה אחרים קשיתו, עין בלביש והאלהי רפה ובגדי ישיע ונעמם פשטיות, דכיון דבכח הפרכה לא היה בדיעתו כלל על הדיס וברכה אחרת אמרין הוא עשה גטילה חדשה, וזמי לתרמוס שברך עליו ונפל מידו, אף שהיה לפניו תרמוס אחר ואוכל השנה מפל מקום צריך לברך על השנה כיון שמתחלה לא היה דעתו כלל עליו, והבי נמי דקושה, וכמו שפסקנו לעיל בסימן קמ סעיף ג, ונאף הש"ש אומרים קמא דאם מודה בענייניו⁹⁹, וכן פסק במור וקציעה ובגדי ישיע ונעמם ופשיטות, אכן בלא היה ערבה כלל, משמע ממחצית השקל המספיק להפוך אברתם, ושאר אחרונים אין סולקין בזה, ולכן אף דבפריימריים ושערי תשובה חוששין קצת מחמת קשית השגן אברתם לטפס ברכה בזה, אנו לדינא סמננו שיוכל לברך כי כן הוא דעת הגבוש והאלהי רפה ובגדי ישיע ומור וקציעה ודרך הסיים ונעמם אדם, וגם הי"א אחרן יושב קשית, ומספקרא קושיהו: (נה) דרך הסיים ואלהי רפה, ונראה דאף המגן אברתם מודה באופן זה דלא יצא בפנים ראשון מין שלא היה אף הארבע מינים לפניו, ובכפס המספר: (עו) גמרא: (עז) גמרא: (עח) עין בבית יוסף: (עט) פוסקים: (פ) הגמרא: (פא) הגמרא:

